EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2021 01 27
COM(2021) 50 final

ŽALIOJI KNYGA

DĖL SENĖJIMO

Kartų solidarumo ir tarpusavio atsakomybės puoselėjimas

1. Įvadas

Visą laiką, kol gyvename, **senėjimas** daro įtaką visiems mūsų kasdienybės aspektams. Nors tęsiantis kovai su pandemija reikia daug pastangų apsaugoti gyvybes ir išsaugoti pragyvenimo šaltinius, turime nepamiršti įspūdingo pokyčio: dar niekada tiek daug europiečių negyveno taip ilgai. Tai didžiulis laimėjimas, kurio nebūtume pasiekę be ES socialinės rinkos ekonomikos.

Per pastaruosius penkis dešimtmečius ir vyrų, ir moterų tikėtina gyvenimo trukmė pailgėjo maždaug 10 metų. ES regionų demografiniai profiliai labai skiriasi, ypač tarp miesto ir kaimo vietovių: vienur gyventojai sparčiai senėja, o kitur gausėja darbingo amžiaus gyventojų. Europa anaiptol nėra vienintelis žemynas, kurio visuomenė senėja, tačiau senėjimas čia sparčiausias. Pavyzdžiui, dabartinė Europos[1] gyventojų amžiaus mediana – 42,5 metų – daugiau nei dvigubai didesnė nei Afrikoje. Šis atotrūkis artimiausiais dešimtmečiais išliks didelis.

Ši tendencija daro didelę įtaką žmonių kasdienybei ir mūsų visuomenei. Ji veikia ekonomikos augimą, fiskalinį tvarumą, sveikatos ir ilgalaikę priežiūrą, savijautą ir socialinę sanglaudą. Be to, darydama neproporcingai didelę įtaką vyresnio amžiaus žmonėms (jų daugiau pateko į ligoninę ir mirė) pandemija išryškino kai kuriuos iššūkius, kurie senėjant visuomenei kyla sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų sistemoms. Tačiau senėjimas taip pat atveria naujų galimybių kurti naujas darbo vietas ir taip didinti socialinį teisingumą bei gerovę, pavyzdžiui, per senjorų ir rūpybos ekonomiką.

Valstybės narės sprendžia senėjimo poveikio klausimus tobulindamos švietimo ir įgūdžių ugdymo sistemas, skatindamos ilgesnį visavertį profesinį gyvenimą ir sparčiau įgyvendindamos socialinės apsaugos ir pensijų sistemų reformas. Tačiau ši tendencija – didelio masto, rutuliojasi labai greitai ir daro didelį poveikį visai visuomenei, todėl taip pat turime ieškoti **naujų metodų** ir užtikrinti, kad mūsų politika atitiktų paskirtį vykstant dideliems pokyčiams: nuo dvejopos ekologinės ir skaitmeninės pertvarkos iki naujų darbo formų ir pandemijos keliamos grėsmės.

Šios žaliosios knygos tikslas – duoti postūmį **plačioms politikos diskusijoms senėjimo klausimais** siekiant aptarti, kaip pasirengti jo iššūkiams ir galimybėms ir į juos reaguoti, visų pirma atsižvelgiant į JT darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m. ir JT vyresnių žmonių sveikatos dešimtmetį. Spręsti su senėjimo pasekmėmis susijusius klausimus didžia dalimi priklauso valstybių narių kompetencijai, tačiau ES gali gerai suprasti pagrindines problemas bei tendencijas ir remti su senėjimu susijusius nacionalinio, regioninio ir vietos lygmens veiksmus. Ji gali padėti valstybėms narėms ir regionams parengti savas konkretiems su visuomenės senėjimu susijusiems poreikiams pritaikytas politikos priemones.

---

[1] Europa čia reiškia visą žemyną. Šaltinis – 2019 Revision of UN World Population Prospects. Eurostato internetinėje duomenų lentelėje *demo_pjanind* rodoma, kad 2019 m. ES 27 gyventojų amžiaus mediana buvo 43,7 metų.

Europos socialinių teisių ramstis[2] apima tam tikrus principus, tiesiogiai ar netiesiogiai susijusius su sritimis, kurioms senėjimas daro poveikį, pavyzdžiui, su pajamomis sulaukus senatvės ir pensijomis, ilgalaike priežiūra, sveikatos priežiūra, neįgaliųjų įtrauktimi, socialine apsauga, profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyra, švietimu, mokymu ir mokymusi visą gyvenimą. Komisija netrukus pateiks veiksmų planą, kuris padės Europos socialinių teisių ramstį įgyvendinti visapusiškai.

Šioje žaliojoje knygoje vadovaujamasi **gyvenimo ciklo principu**, kuris atspindi visuotinį senėjimo poveikį. Joje dėmesys sutelkiamas į asmenines ir platesnio pobūdžio visuomenines senėjimo pasekmes, tarp kurių, pavyzdžiui, yra mokymasis visą gyvenimą, sveika gyvensena, būdai finansuoti adekvačias pensijas ir poreikis didinti našumą ir išlaikyti pakankamai daug darbuotojų, kad būtų galima toliau užtikrinti vyresnio amžiaus žmonių sveikatos ir ilgalaikę priežiūrą.

Laikantis gyvenimo ciklo principo atsižvelgiama į tai, kad tradiciniai švietimo ir mokymo, darbo ir pensijos etapai jau nėra taip aiškiai atskirti ir tampa lankstesni, o reaguojant į visuomenės senėjimą reikia rasti tinkamą pusiausvyrą tarp, pirma, tvarių mūsų gerovės sistemos sprendimų ir, antra, didesnio **jaunosios ir vyresnės kartų solidarumo ir tarpusavio teisingumo**. Skirtingas kartas daug kas sieja, todėl mūsų visuomenei kyla iššūkių ir klausimų ir atsiveria galimybių. Vadinasi jaunimas – ir visų amžiaus grupių žmonės – turėtų aktyviai dalyvauti formuojant mūsų politikos priemones.

Šios kadencijos Komisija demografiją laiko svarbiu **ES politikos darbotvarkės** punktu. 2020 m. birželio mėn. ji pateikė ataskaitą[3], kurioje nurodyti pagrindiniai demografinių pokyčių faktai ir galimas jų poveikis. Ši žalioji knyga yra pirmas po šios ataskaitos paskelbtas dokumentas; juo pradedamos diskusijos dėl vieno svarbiausių demografinių pokyčių Europoje. Diskusijos bus įtraukios ir pagrįstos kitų ES institucijų ir įstaigų, aktyviai dalyvaujančių debatuose dėl demografinių iššūkių, darbu[4].

2. Pakloti pamatus

Gyvenimo tarpsnis nuo ankstyvos vaikystės iki jauno suaugusiojo amžiaus daro įtaką visam likusiam mūsų gyvenimui. Sukaupta patirtis, įgytos žinios ir išsiugdyti įpročiai yra veiksniai, nuo kurių priklauso mūsų ateities perspektyvos, sveikata ir savijauta. Anksti **paklojus**

---

[2] https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_lt

[3] Ataskaita dėl demografinių pokyčių poveikio Europoje, (COM(2020) 241 *final*, 2020 6 17).

[4] Pavyzdžiui, Tarybos išvadomis „Demografiniai iššūkiai. Tolesni veiksmai“ (dok. 8668/20, 2020 6 8); Tarybos išvadomis „Vyresnio amžiaus asmenų žmogaus teisės, dalyvavimas ir gerbūvis skaitmeninimo amžiuje“ (dok. 11717/2/20, 2020 10 9); 2020 m. gegužės 5 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomone „Demografiniai iššūkiai Europos Sąjungoje atsižvelgiant į ekonominę ir vystymosi nelygybę“ ir 2020 m. spalio 14 d. Regionų komiteto nuomone „Demografiniai pokyčiai – pasiūlymai dėl neigiamo jų poveikio ES regionams įvertinimo ir šalinimo“. Europos Parlamentas taip pat rengia pranešimą „Senasis kontinentas sensta. Galimybės ir uždaviniai, susiję su senėjimo politika po 2020 m.“.

tinkamus pamatus gali būti lengviau išvengti kai kurių su senėjimu susijusių problemų, jas sumažinti ir atitolinti.

Konkrečiai dvi politikos koncepcijos gali padėti senėjančiai visuomenei klestėti: sveikas senėjimas ir aktyvumas vyresniame amžiuje, taip pat mokymasis visą gyvenimą. Abu sprendimai atneša geriausių rezultatų, kai pradedami taikyti ankstyvame amžiuje, nes jie aktualūs visą gyvenimo ciklą. Svarbu tai, kad aukštas išsilavinimo lygis ir gera sveikata vienas kitą papildo.

2.1. Sveikas senėjimas ir aktyvumas vyresniame amžiuje

Sveiko senėjimo ir aktyvumo vyresniame amžiuje, t. y. nepiktnaudžiavimo gėrimais, tinkamos mitybos ir fizinio bei socialinio aktyvumo, reikėtų siekti skatinant sveiką gyvenseną per visą gyvenimą. Tai padeda sumažinti nutukimo, diabeto ir kitų plintančių neužkrečiamųjų ligų riziką. Širdies ir kraujagyslių ligos ir vėžys yra vienos iš pagrindinių Europoje jaunesnių nei 75 metų žmonių mirčių, kurių galima išvengti, priežasčių[5]. Sveikas senėjimas ir aktyvumas vyresniame amžiuje daro teigiamą poveikį darbo rinkai, užimtumo lygiui ir mūsų socialinės apsaugos sistemoms, taigi ir ekonomikos augimui bei našumui.

Sveikas senėjimas ir aktyvumas vyresniame amžiuje yra asmeninis pasirinkimas ir atsakomybė, tačiau jis labai priklauso nuo aplinkos, kurioje žmonės gyvena, dirba ir socializuojasi. **Viešoji politika gali atlikti svarbų pagalbinį vaidmenį**. Iniciatyvios priemonės gali padėti išvengti ligų, jas nustatyti ir apsaugoti žmones nuo prastos sveikatos padarinių. Jos gali padėti užtikrinti, kad sveiką senėjimą ir aktyvumą vyresniame amžiuje būtų lengviau pasirinkti, be kita ko, tiems, kurie yra pažeidžiami. Esama vaikams ir jaunimui skirtų naujoviškų sveikos gyvensenos skatinimo būdų. Šiuo tikslu naudojamos, be kita ko, skaitmeninės technologijos, žaidimai, mokymosi platformos ir programėlės. Individualizuotoji medicina gali padėti anksti nustatyti, kuriems asmenims kyla rizika vėliau gyvenime susirgti tam tikromis ligomis.

Nors už savo sveikatos politiką yra atsakingos valstybės narės, ES gali remti valstybių narių veiksmus, be kita ko, naudodama naująją programą „EU4Health“, pavyzdžiui, kovai su vėžiu ir demencija, psichikos sveikatos reikmėms, taip pat sveikai mitybai, sveikam mitybos režimui ir reguliariam fiziniam aktyvumui skatinti. Tuo tikslu parengtas Europos kovos su vėžiu planas, apimantis visus ligos etapus – nuo ligos prevencijos iki įveikimo. Vykdant stebėjimą ir keičiantis informacija apie nacionalines sveikatos iniciatyvas gali būti lengviau sumažinti metodų ir aprūpinimo netolygumą tarp valstybių ir jų viduje.

2.2. Švietimas ir mokymas orientuojantis į mokymąsi visą gyvenimą

Mokymasis visą gyvenimą — investavimas į žmonių žinias, įgūdžius ir gebėjimus per visą gyvenimą – yra vienas iš būdų spręsti su senėjimu susijusias problemas. Nuolatinės investicijos į mokymąsi atneša įvairiopos naudos: įgyjant ir atnaujinant įgūdžius žmonėms lengviau likti patraukliems darbo rinkoje, keisti profesinę veiklą ir profesiškai tobulėti – taip jie lieka toliau dirbti ir būna labiau patenkinti darbu. Sparčiai kintančiame pasaulyje mokymasis visą gyvenimą neišvengiamas, nes karjeros ir švietimo galimybės sparčiai kinta.

[5] Šaltinis – Eurostatas, duomenų lentelė internete: HLTH_CD_APR ir Prevencijos ir sveikatos priežiūros priemonėmis išvengiamo mirtingumo statistiniai duomenys

Padėti nutolinti susirgimą demencija ir išvengti su senatve susijusių kognityvinių funkcijų nykimo gali ir tęstinis mokymasis. Jis taip pat sudaro sąlygas vyresnio amžiaus žmonėms aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime. Pilietiškumo kompetencijų ugdymas labai padeda visą gyvenimą dalyvauti demokratiniame procese.

Mokymasis visą gyvenimą veiksmingiausias tuo atveju, jei prasideda anksti. Ugdant kognityvinius ir socialinius įgūdžius ypač svarbūs pirmieji gyvenimo metai. Faktai rodo, kad galimybė gauti kokybišką **ikimokyklinį** ugdymą ir priežiūrą daro ilgalaikį poveikį mokymosi rezultatams mokykloje ir vėliau. Nors **mokyklinis ugdymas ir profesinis mokymas** gerėja, pernelyg daug jaunuolių vis dar anksti palieka mokyklą ir labai stokoja pagrindinių įgūdžių, pavyzdžiui, skaitymo, gamtamokslinių ir matematinių. Tas pats pasakytina ir apie suaugusiuosius. Nerimą kelia tai, kad vienas iš penkių jaunuolių Europoje neturi pagrindinių skaitmeninių įgūdžių. Tarp prastai besimokančių studentų pernelyg didelė yra studentų iš nepalankios aplinkos dalis. Faktai taip pat rodo, kad turint menkus įgūdžius sunku siekti daugiau: mokytis dažniau imasi labiau kvalifikuoti asmenys, o asmenys, kurių pagrindiniai įgūdžiai prastesni, to nedaro.

Vyresnio amžiaus žmonės turi didelį potencialą ugdyti įgūdžius, ir galima labai patobulinti įgūdžių patvirtinimo ir profesinio orientavimo priemones. **Suaugusiųjų švietimas ir mokymas** gerina galimybes įsidarbinti permainingoje darbo rinkoje, nes kintantys įgūdžių poreikiai, ypač kylantys dėl ekologinės ir skaitmeninės pertvarkos, atveria perspektyvą kurti naujas darbo vietas.

Visa tai sudaro neseniai Komisijos priimtos Europos įgūdžių darbotvarkės[6] įgyvendinimo pagrindą. Be to, siekdami iki 2025 m. sukurti Europos švietimo erdvę[7], dedame pastangas, kad visi galėtų gauti kokybišką išsilavinimą, ir ypač atsižvelgiame į tuos, kuriems labiau gresia prastesni mokymosi rezultatai ir socialinė atskirtis.

2.3. Teritoriniai galimybės gauti išsilavinimą aspektai

Galimybė gauti kokybišką išsilavinimą ir mokymą negali būti laikoma savaime suprantama, ypač **retai apgyvendintuose regionuose**, kur žmonėms iki atitinkamos įstaigos gali tekti keliauti ilgą kelią. Mažas gimstamumas ir jaunimo emigracija gali sumažinti mokyklų poreikį kaimo ir atokiuose regionuose.

Dėl to gali užsisukti užburtas ratas: vaikų gali sumažėti tiek, kad taptų sunku pateisinti mokyklos išlaikymą. Tada savo ruožtu vaikų turinčioms šeimoms nebebūtų taip patrauklu keltis į tokį regioną ar jame pasilikti.

Dėl COVID-19 protrūkio perėjus prie **nuotolinio mokymosi** buvo sukaupta šiek tiek patirties, kaip naudotis skaitmeninėmis technologijomis švietimo ir mokymo reikmėms. Tačiau kartu labiau išryškėjo nelygybė, su kuria susiduria kaimo bendruomenės, norėdamos pasinaudoti skaitmeninėmis paslaugomis. Labiau tikėtina, kad kaimo ir atokioms vietovėms reikės investuoti į junglumą, o mažiau tikėtina – kad jos turės prieigą prie įperkamo kokybiško plačiajuosčio ryšio, taip pat prietaisų ir įgūdžių, kurių reikia norint juo pasinaudoti. Dėl to kai kurie vaikai per pandemiją nebegalėjo dalyvauti pamokose, todėl

[6] COM(2020) 274 *final*, 2020 7 1.
[7] COM(2020) 625 *final*, 2020 9 30.

atotrūkis nuo bendraamžių geriau aprūpintuose regionuose dar labiau padidėjo. Siekiant pagerinti galimybę gauti išsilavinimą ir mokymą tiek miesto, tiek kaimo vietovėse, gali būti taikomi nauji metodai: mokymas klasėse gali būti derinamas su aukštos kokybės skaitmeniniu mokymu. Skaitmeninio švietimo veiksmų plane[8] siūlomas visapusiškas požiūris į skaitmeninį mokymąsi ir švietimą ES lygmeniu.

1. *Kokiomis priemonėmis būtų galima skatinti sveiko senėjimo ir aktyvumo vyresniame amžiuje politiką, skirtą visam kiekvieno asmens gyvenimui: nuo ankstyvo amžiaus iki pat senatvės? Kaip geriau parengti vaikus ir jaunimą ilgesnės tikėtinos gyvenimo trukmės perspektyvai? Kokią paramą valstybėms narėms gali teikti ES?*
2. *Kokios yra didžiausios mokymosi visą gyvenimą kliūtys įvairiais gyvenimo etapais? Kuriuo gyvenimo etapu veiksmingiausia šalinti šias kliūtis? Kaip spręsti šį klausimą konkrečiai kaimo ir atokiose vietovėse?*

3. Kuo geriau išnaudoti mūsų profesinį gyvenimą

ES darbingo amžiaus gyventojų skaičius jau dešimtmetį mažėja ir, prognozuojama, mažės toliau[9]. Kadangi bendras gyventojų skaičius išlieka pastovus, didėja darbo jėgos trūkumo rizika. Dėl to tampa sunkiau tęsti gamybą ir toliau teikti paslaugas ir galiausiai nukenčia mūsų gerovė ir savijauta. Ieškodamos atsvaro **darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus mažėjimui**, ES ir jos valstybės narės turėtų stiprinti politiką, kuri patrauktų daugiau žmonių į darbo rinką, sudarytų sąlygas ilgesniam profesiniam gyvenimui ir didintų našumą. Mažiau išsivysčiusių regionų, t. y. regionų, kurių BVP vienam gyventojui yra mažesnis nei 75 proc. ES vidurkio, potencialas taip pat galėtų būti geriau išnaudotas vykdant tinkamas investicijas, kurios padėtų vienodinti regionų padėtį.

3.1. Įtraukti daugiau žmonių į darbo rinką

Sušvelninti senėjančios visuomenės, kurioje darbingo amžiaus gyventojų mažėja, problemą gali aktyvus dalyvavimas darbo rinkoje ir ilgesnis profesinis gyvenimas[10]. Deja, diskriminacija darbe (arba ieškant darbo) yra plačiai paplitusi ir tam tikroms grupėms gali daryti didesnį poveikį. Jei rasinėms ar etninėms mažumoms priklausantys asmenys galėtų visapusiškai išnaudoti savo potencialą, didesnę socialinę ir ekonominę naudą gautų visi. Šioje srityje labai svarbu toliau kurti lygybės Sąjungą ir iki galo įgyvendinti esamas teisines priemones.

Moterų (20–64 m.) užimtumo lygis ES tebėra 11,7 procentinio punkto žemesnis nei vyrų, ir, nors universitetinį išsilavinimą įgyja daugiau moterų nei vyrų, jos dažniau dirba ne visą darbo dieną[11].

Padidinti moterų užimtumo lygį gali padėti priemonės, kuriomis vyrai skatinami vienodai su moterimis įsitraukti į apmokamą ir neapmokamą darbą šeimoje, be kita ko, priemonės, kurios

[8] COM(2020) 624 *final*, 2020 9 30.
[9] Šaltinis – Eurostato internetinės lentelės demo_pjan ir proj_19np.
[10] JRC, *Demographic Scenarios for the EU: Migration, Population and Education*, 2019.
[11] Šaltinis – Eurostato internetinė lentelė lfsi_emp_a.

asmenims ir šeimoms padeda geriau suderinti darbą ir asmeninį gyvenimą. Veiksmais, kuriais siekiama didinti **vyrų ir moterų lygybę** darbo rinkoje ir panaikinti lyčių nelygybę, būtų galima pasiekti, kad vyrai dažniau užsiimtų namų ruoša ir labiau rūpintųsi šeima, jei kartu būtų taikomos mokesčių ir socialinės apsaugos sistemas reformuojančios struktūrinės priemonės. 2020–2025 m. ES lyčių lygybės strategijoje[12] jau numatyta keletas svarbių šios srities veiksmų.

Naujausi duomenys[13] rodo, kad 5,4 proc. 18–64 m. moterų (ir 2,2 proc. vyrų) sutrumpino savo darbo laiką arba daugiau nei mėnesiui nutraukė profesinę veiklą, kad galėtų prižiūrėti sunegalavusius ir (arba) vyresnio amžiaus neįgalius giminaičius. Geresnės galimybės gauti kokybiškų vaiko priežiūros ir formalių ilgalaikės priežiūros paslaugų ir parama neformaliesiems slaugytojams ne tik padėtų patenkinti augančius vyresnio amžiaus žmonių poreikius, bet ir sudarytų sąlygas didesniam skaičiui darbuotojų, ypač moterų, patekti į darbo rinką ir joje likti.

Jei **migrantų kilmės asmenims** būtų sudarytos sąlygos tęsti darbą, atitinkantį jų kvalifikaciją ir įgūdžius, jie galėtų geriau integruotis. Tai prisidėtų prie didesnės socialinės sanglaudos, ekonomikos augimo ir nelygybės mažinimo.

Teisėta migracija gali padėti užpildyti kvalifikuotų darbuotojų trūkumą ir taip patenkinti darbo rinkos poreikius. Išsilavinę migrantai dažniau nei vidutiniškai turi per aukštą kvalifikaciją atliekamam darbui. Dėl struktūrinių kliūčių ypač sudėtinga išnaudoti migrančių potencialą, pavyzdžiui, dėl to, kad neįmanoma gauti kokybiškų ir įperkamų vaikų priežiūros paslaugų. 2020 m. lapkričio mėn. Komisijos pateiktame naujame 2021–2027 m. integracijos ir įtraukties veiksmų plane[14] atsižvelgiama į skirtingą migrantų padėtį; jis padeda valstybėms narėms ir kitiems atitinkamiems suinteresuotiesiems subjektams rasti tinkamų integracijos ir įtraukties politikos priemonių. Siekdama papildyti Naująjį migracijos ir prieglobsčio paktą[15], Komisija neseniai užbaigė viešas konsultacijas dėl ES teisėtos migracijos ateities ir pasiūlys keletą priemonių, be kita ko, dokumentų dėl talentų ir įgūdžių rinkinį, kuriame bus aptartos galimybės sudaryti ES talentų rezervą.

Spręsti darbo jėgos trūkumo problemą taip pat galima didinant **neįgaliųjų** užimtumą. Tuo tikslu reikia sudaryti tinkamas sąlygas ir prieinamą darbo aplinką.

Nors pastaruoju metu **vyresnio amžiaus darbuotojų** užimtumo lygis ūgtelėjo, jis ES tebėra žemesnis už vidurkį. 2019 m. dirbo tik 59,1 proc. 55–64 m. asmenų, palyginti su 73,1 proc. visų 20–64 m. asmenų[16]. Sulaukus 50 metų, išauga ilgalaikio nedarbo rizika[17]. Daugelis vyresnio amžiaus darbuotojų susiduria su sunkumais įsidarbinti, mokytis, keisti darbą ir gauti jų amžiui pritaikytas užduotis. Galima geriau skatinti, kad vyresnio amžiaus asmenims būtų sudarytos lengvesnės sąlygos įsitraukti į darbo rinką, pavyzdžiui, fiskališkai skatinant darbdavius įdarbinti vyresnio amžiaus darbuotojus.

[12] COM(2020) 152 *final*, 2020 3 5.
[13] Labour Force Survey, [Care for incapacitated relatives](#).
[14] COM(2020) 758 *final*, 2020 11 24.
[15] COM(2020) 609 *final*, 2020 9 23.
[16] Šaltinis – Eurostato internetinė lentelė lfsi_emp_a.
[17] Šaltinis – lfsa_upgan.

Kai kuriuose sektoriuose, pavyzdžiui, žemės ūkio, vyresnio amžiaus sulaukę žmonės dirba toliau: jie to nori patys arba juos verčia gyvenimo sąlygos, arba nėra kam perduoti verslą, arba dėl mažos pensijos. Fiziniai aspektai, susiję su ergonomika ar su pasiekiamumu, ir lanksčios darbo sąlygos leistų vyresnio amžiaus darbuotojams atidėti išėjimą į pensiją, jei jie to nori. Senstantiems žmonėms nelaimingi atsitikimai darbe ir profesinės ligos yra pavojingesni. Geros **darbo sąlygos**, įskaitant tinkamas darbuotojų saugos ir sveikatos sąlygas, padeda apsaugoti visų amžiaus grupių darbuotojų sveikatą ir kartu gerina savijautą bei mažina ankstyvo išėjimo į pensiją atvejų skaičių. Skaitmeninės technologijos – IRT pagrįstos individualizuotos sistemos, dėvimieji prietaisai ir mobiliosios sveikatos priežiūros programėlės – gali padėti atlikti darbą, o jo aplinką padaryti patogesnę.

Vyresnio amžiaus žmonių verslumas gali pailginti jų profesinį gyvenimą, sumažinti jų nedarbo lygį, pagerinti jų socialinę įtrauktį ir paskatinti inovacijas pradedančiosiose įmonėse. Jis gali skatinti kartų tarpusavio mokymąsi ir užtikrinti žinių perdavimą. Parodžius, kad verslumas gali būti išeitis profesinės karjeros pabaigoje, gali būti lengviau kovoti su diskriminacija dėl amžiaus, kuri yra potenciali kliūtis tokiai veiklai. Viešosios politikos priemonėmis galima remti vyresnio amžiaus verslininkus šalinant atgrasančias mokesčių ir socialinės apsaugos sistemų nuostatas, teikiant tikslines konsultacijas ir užtikrinant galimybes gauti finansavimą.

3.2. Našumas, inovacijos ir verslo galimybės

Pastaraisiais dešimtmečiais visose išsivysčiusios ekonomikos šalyse našumo augimas lėtėjo. Kai mažėja darbingo amžiaus gyventojų skaičius, **didinti našumą** ypač svarbu siekiant užtikrinti tvarų ir integracinį ekonomikos augimą ir aukštesnį gyvenimo lygį ES. Progą duoti naują postūmį našumo augimui suteikia ekologinė ir skaitmeninė pertvarka, kuri skatina **inovacijas** – kurti ir diegti naujas technologijas ir naujus verslo modelius. Inovacijos taip pat gali padėti padidinti išteklių naudojimo efektyvumą, o darbo jėgą taupančios technologijos gali sušvelninti problemas, kylančias mažėjant darbingo amžiaus gyventojų.

Skatinti inovacijas ir naujų technologijų diegimą labai padės pakankamos ir veiksmingos **investicijos į mokslinius tyrimus, technologinę plėtrą ir nematerialųjį turtą apskritai**. Našumui ir inovacijoms remti taip pat svarbi veiksminga viešojo administravimo ir teismų sistema, palanki verslo aplinka, veiksminga konkurencijos politika ir sąžininga, skaidri ir veiksminga subsidijų ir mokesčių sistema, suderinta su ilgalaikiais socialinio ir aplinkos tvarumo tikslais.

Viena iš ES atsiveriančių galimybių yra **senjorų ekonomika** – šis terminas reiškia bendrą produktų ir paslaugų paklausos poslinkį link vyresnio amžiaus žmonių poreikių ir pageidavimų. Numatoma, kad senjorų ekonomika augs maždaug 5 proc. per metus: nuo 3,7 trln. EUR 2015 m. iki 5,7 trln. EUR 2025 m.[18]

Senjorų ekonomika gali atverti **galimybių kurti naujas darbo vietas** tokiuose sektoriuose kaip turizmas, išmanieji namai, kuriuose lengviau gyventi savarankiškai, pagalbinės technologijos, produktų ir paslaugų prieinamumas, aptarnaujančioji robotika, sveikatinimas,

[18] https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/silver-economy-study-how-stimulate-economy-hundreds-millions-euros-year

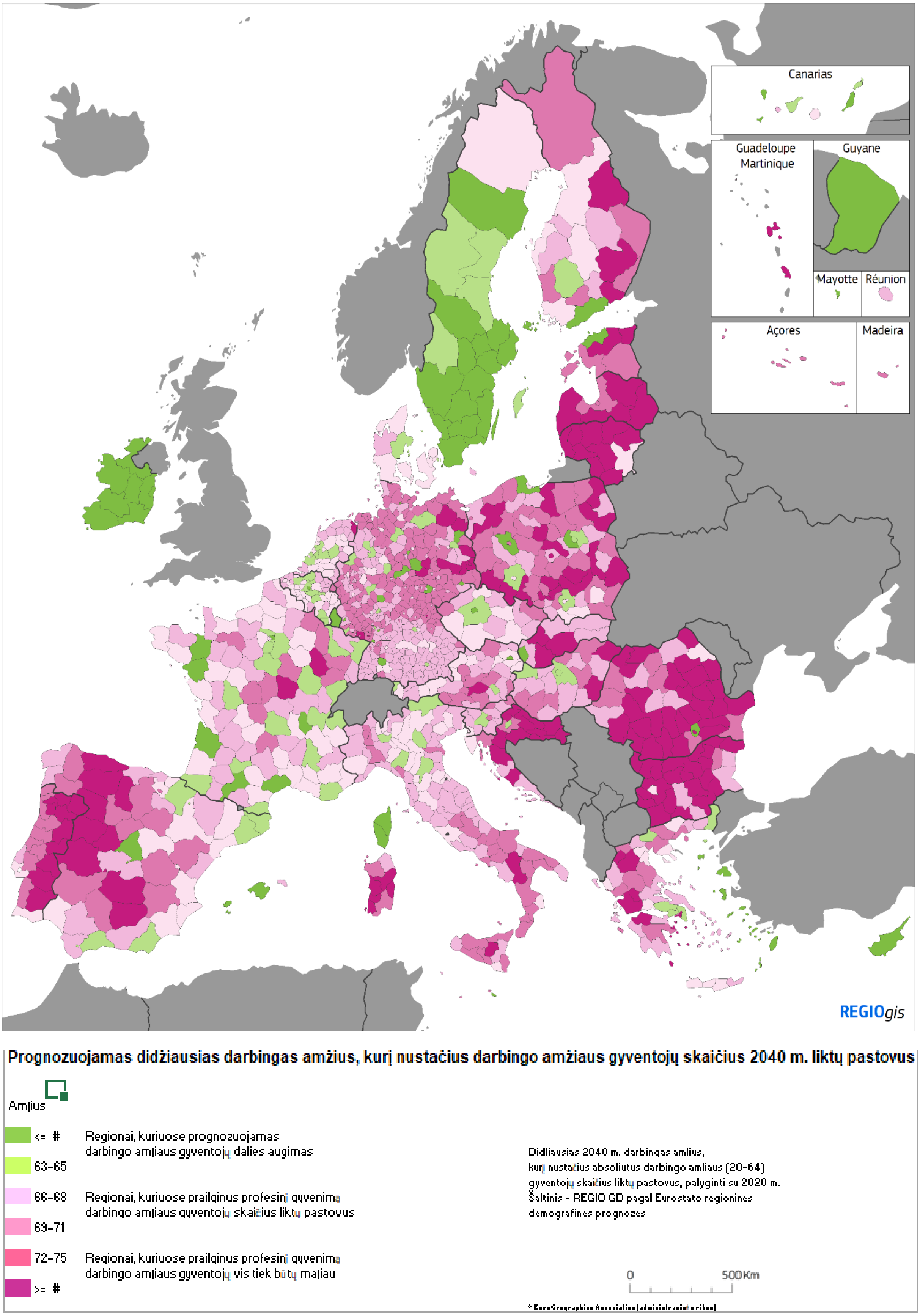
kosmetika ir mada, sauga, kultūra, asmeninis bei automatizuotas transportas ir bankininkystė. **Mokslo ir medicinos inovacijos** taip pat suteiks daugiau galimybių technologijų kūrėjams ir aukštos kvalifikacijos sveikatos priežiūros darbuotojams bei slaugytojams ir kartu užtikrins proveržį, kurio reikia reaguojant į visuomenės senėjimą.

Telemedicina, išmaniųjų telefonų programėlės ir biojutikliai, skirti nuotolinei diagnostikai ir stebėsenai, gali pagerinti pacientų sveikatos priežiūros rezultatus. Naujos pagalbinės technologijos gali padidinti neįgalių vyresnio amžiaus žmonių savarankiškumą, nepriklausomumą ir aktyvumą. Išplėtota **sveiko senėjimo ir aktyvumo vyresniame amžiuje produktų ir paslaugų** rinka galėtų pagerinti sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų sistemų veiksmingumą ir galbūt padarytų jas tvaresnes.

3.3. Užimtumas ir našumas žvelgiant iš teritorinės perspektyvos

Toliau pateiktame žemėlapyje parodyta, kiek reikia ilginti profesinį gyvenimą, kad būtų atsvertas gyventojų senėjimas ES regionuose. Prognozuojama, kad 2020–2040 m. darbingo amžiaus gyventojų skaičius didės tik kas penktame ES regione. Šiuose regionuose dažnai būna sostinė, kitas didelis miestas ir (arba) jų priemiesčiai. Tuose retuose regionuose, kuriuose darbingo amžiaus gyventojų skaičius auga, įmonėms bus lengviau užpildyti laisvas darbo vietas ir plėsti savo verslą. O tuose, kuriuose darbingo amžiaus gyventojų mažėja, įmonės veikiausiai dažniau susidurs su darbo jėgos trūkumu, jei nedidės darbo jėgos judumas. Todėl joms teks daugiau investuoti į darbo jėgą taupančias technologijas ir inovacijas vien tam, kad jos galėtų gaminti tiek pat prekių ar suteikti tiek pat paslaugų.

1 žemėlapis. Prognozuojamas didžiausias darbingas amžius, kurį nustačius darbingo amžiaus gyventojų skaičius 2040 m. liktų pastovus

Galima toliau tirti **mažiau išsivysčiusių regionų, įskaitant kaimo regionus, potencialą**, pavyzdžiui, siekiant pasinaudoti senjorų ekonomikos atveriamomis galimybėmis. Remiant jų vystymąsi svarbus vaidmuo tenka sanglaudos politikai. Europos kaimo vietovės labai skiriasi:

vienų ekonominiai ir socialiniai rezultatai geri, o kitos išgyvena ekonominį ir (arba) socialinį nuosmukį. Dažnai manoma, kad gyvenimo kokybė kaimo vietovėse yra geresnė nei miestuose. Miestiečius vilioja gamtos artumas, švarus oras, bendruomeniškumo jausmas ir pigesnis būstas. Jei įrengta pakankama bazinė ir transporto infrastruktūra ir sudarytos ekonominės veiklos sąlygos, jos gali būti patrauklios tiek darbingo amžiaus žmonėms, tiek sulaukus vyresnio amžiaus.

Kaip parodė COVID-19 krizė, atokiose teritorijose gauti kokybišką išsilavinimą ir darbą gali padėti ir **skaitmeninis junglumas**. Krizė taip pat parodė, kad kai kurių profesijų atstovams nuotolinis darbas gali padėti išvengti kelionių į darbą ir atgal, taip pat ir su jomis susijusios oro taršos ir laiko švaistymo.

Infrastruktūra (transporto, mokyklų, ryšių, būsto, pašto tinklų ar sveikatos priežiūros) ir teikiamos **paslaugos**, pavyzdžiui, švietimo ir mokymo, sveikatos ir ilgalaikės priežiūros, gali padidinti vystymosi galimybes, jei yra pritaikytos vietos poreikiams.

3. *Kokias naujoviškas politikos priemones, kurios labiau įtrauktų į darbo rinką, ypač vyresnio amžiaus darbuotojus, reikėtų svarstyti atidžiau?*
4. *Ar reikia daugiau ES lygmens politikos priemonių ir veiksmų, kuriais būtų remiamas vyresnio amžiaus žmonių verslumas? Kokios rūšies parama reikalinga ES lygmeniu ir kaip galime pasinaudoti sėkmingais socialinių inovacijų, susijusių su jaunų ir vyresnio amžiaus verslininkų tarpusavio mentoryste, pavyzdžiais?*
5. *Kaip įvairių sričių ES politika gali padėti mažiau išsivysčiusiems regionams ir kaimo vietovėms valdyti senėjimą ir gyventojų skaičiaus mažėjimą? Kaip ES teritorijose, kurios kenčia ir nuo gyventojų skaičiaus mažėjimo, ir nuo senėjimo, geriau išnaudoti senjorų ekonomiką?*

4. Naujos galimybės ir iššūkiai išėjus į pensiją

Dar niekada Europos istorijoje tiek daug žmonių negyveno taip ilgai ir taip sveikai. Kaip niekad daug žmonių, išėję į pensiją, ilgiau išlieka aktyvūs, tęsia profesinę karjerą ir dalyvauja socialinėje veikloje. Dėl sveikesnės gyvensenos ir medicinos pažangos (geresnės ligų prevencijos, diagnozavimo ir gydymo) dauguma pensininkų yra sveiki ir gali pasirinkti, kaip leisti savo laiką[19]. Šios naujos realijos keičia mūsų požiūrį į senėjimą ir atkreipia dėmesį į tai, koks solidus vyresnio amžiaus žmonių indėlis į visuomenę ir ekonomiką mokant kitas kartas ir stiprinant sanglaudą.

Kita vertus, išėjimas į pensiją kelia iššūkių ne tik patiems asmenims, bet ir juos remiančioms socialinės apsaugos sistemoms. Siekiant užtikrinti pensijų sistemų adekvatumą, finansuojamumą ir tvarumą, turime kritiškai įvertinti, ar dabartinės pensijų sistemos pajėgios aptarnauti sparčiai senėjančią visuomenę.

[19] Šaltinis – Eurostato 2020 m. leidinys „Senėjanti Europa“ *(Ageing Europe)*.

4.1. *Išlikti aktyviems*

Savanorystė gali stiprinti kartų solidarumą ir bendradarbiavimą, kurti vertę ir teikti naudą tiek jauniems, tiek vyresnio amžiaus asmenims: suteikti žinių ir patirties ir stiprinti savigarbą. Be to, savanoriška veikla turi didelę ekonominę vertę. Duomenys rodo, kad maždaug penktadalis 65–74 m. asmenų dalyvauja oficialioje savanoriškoje veikloje, ir, kiek leidžia sveikata, ją tęsia 75 metų ir vyresni asmenys[20]. COVID-19 pandemijos metu pensininkai padėjo bendruomenei: grįžo dirbti medicinos ar slaugos darbuotojais arba savanoriaudami padėjo kitiems buityje.

Daugelis, ypač vyresnio amžiaus moterys, **dirba slaugytojais be užmokesčio**, paprastai savo šeimose, prižiūrėdami tėvus, partnerius, vaikus ar anūkus: taip jie padeda pagrindinio darbingo amžiaus kartai suderinti darbą ir šeiminį gyvenimą.

Kartų tarpusavio mokymasis, įskaitant mentorystę ar dalijimąsi patirtimi, suteikia galimybę jaunam ir senam dalytis žiniomis ir kompetencija. Nemaža dalis kartų tarpusavio mokymosi vyksta neoficialiai bendruomenėje, bibliotekose ir muziejuose, kultūros, sporto ar kitose asociacijose, religinėse institucijose ir pan.

Aktyvus **susisiekimas** taip pat prisideda prie vyresnių žmonių aktyvumo. Vaikščioti pėsčiomis ir važiuoti dviračiu daugelyje valstybių narių populiaru. Tai mėgsta ir vyresni nei 65 metų žmonės. Naujos elektrinio susisiekimo priemonės, daugiausia elektriniai dviračiai, jau dabar lanksčiai tenkina kai kurių vyresnio amžiaus žmonių susisiekimo poreikius ir leidžia jiems aktyviai judėti, kartu mažinant dėl transporto susidarančią taršą.

4.2. *Skurdas senatvėje*

Dauguma žmonių, išėję į pensiją, ima gauti mažiau pajamų, o kai kuriems **senatvėje** gresia **skurdas**. Sendami žmonės susiduria su augančia finansine rizika, atsirandančia, pavyzdžiui, dėl sveikatos priežiūros ir ypač ilgalaikės priežiūros poreikio.

Pagrindinis daugumos pensininkų pajamų šaltinis yra pensijos. Siekiant užtikrinti, kad jos ir toliau būtų adekvačios atsižvelgiant į ilgėjančią tikėtiną gyvenimo trukmę, ateityje žmonės turės dirbti ilgiau. Tačiau kai kuriems iš jų vis dar grės didesnė skurdo senatvėje, įskaitant energijos nepriteklių, rizika nei kitiems. Tai visų pirma pasakytina apie tuos asmenis, kurių darbinės pajamos buvo mažos ar karjera turėjo pertraukų arba jų darbo vietų ar verslo užtikrinama apsauga buvo ribota, pavyzdžiui, jie buvo netipiniai darbuotojai ir dirbo savarankiškai.

Didesnė rizika ir toliau kyla atskiroms grupėms. **Moterys** paprastai uždirba mažiau, jų karjera trumpesnė ir ne tokia nuosekli; jos dirba ne visą darbo dieną ir prisiima daugiau neapmokamų priežiūros pareigų. Moterų pensijos ES vidutiniškai 29,5 proc. mažesnės negu vyrų[21]. 2019 m. 37 proc. trečiųjų šalių **migrantų** grėsė skurdas ir socialinė atskirtis, palyginti su

[20] Daugiau informacijos pateikiama Eurostato internetinėje lentelėje ilc_scp19.
[21] Šaltinis – Eurostato internetinė lentelė ilc_pnp13.

22 proc. judžių ES piliečių[22]. Ateityje jie gali susidurti su didesne skurdo senatvėje rizika, nes jų profesinė karjera ES trumpesnė.

Neįgalūs vyresnio amžiaus žmonės gali susidurti su ypatingomis problemomis. Neįgaliais tapę darbingo amžiaus žmonės dažnai gauna su darbo rinka susijusią paramą, kompensuojančią prarastas pajamas ir papildomas išlaidas. Daugeliu atvejų jos nepakanka, be to, žmonės, kurie tampa neįgalūs išėję į pensiją, dažnai šių išmokų gauti negali.

1 langelis. Vyresnio amžiaus žmonių savarankiškumas, dalyvavimas visuomenės gyvenime ir teisės

Kryptį, kaip užtikrinti geresnes darbo ir gyvenimo sąlygas visiems, nepriklausomai nuo amžiaus, ir tikras socialines teises, rodo Europos socialinių teisių ramstis. Jame nustatyta keletas principų, susijusių su senėjimo iššūkiais.

Vyresnio amžiaus žmonės dažnai tampa pažeidžiami. Vieni iš jų – daugiau nei dėl vienos priežasties, pavyzdžiui, dėl prastos sveikatos ar negalios[23], priklausomybės etninėms ar religinėms mažumoms arba dėl to, kad yra LGBTQI. Kitiems gali reikėti pagalbos, tiesiogiai susijusios su jų pačių ar jų turto apsauga, pavyzdžiui, rūpinimosi finansais arba gydymo organizavimo. Tai pabrėžta ir neseniai priimtoje Naujojoje vartotojų darbotvarkėje[24]. Be to, pažeidžiami vyresnio amžiaus asmenys taip pat gali susidurti su prievartos rizika, pavyzdžiui, dėl nepriežiūros ar fizinio arba psichologinio smurto. Tai, kad pandemijos metu labai nukentėjo pažeidžiami vyresnio amžiaus žmonės, rodo, kaip svarbu saugoti jų savarankiškumą, taip pat jų sveikatą ir gyvenimo sąlygas.

Norint gauti prekių ir paslaugų, įskaitant viešąsias paslaugas, ir dalyvauti politiniame, socialiniame ir kultūriniame gyvenime vis dažniau reikalingi skaitmeniniai įgūdžiai. Technologinė plėtra gali padidinti vyresnio amžiaus žmonių pažeidžiamumą, pavyzdžiui, mažiau susipažinę su skaitmeninėmis priemonėmis sunkiau jomis naudojasi arba turi ribotą prieigą prie skaitmeninių technologijų. Dėl to jiems lengviau įkliūti į sukčių, kibernetinių aferistų ir nesąžiningų prekybininkų spąstus, kaip matėme pandemijos ir judėjimo suvaržymų laikotarpiu. Užsienyje gyvenantys arba turto užsienyje turintys vyresnio amžiaus žmonės taip pat gali būti labai pažeidžiami dėl svetimų kalbų barjero ir administracinių ir teisinių sistemų neišmanymo, todėl tarpvalstybiniais atvejais gali prireikti specifinių apsaugos priemonių.

Vyresnio amžiaus žmonių skaičiaus augimas ES kelia specifinį susirūpinimą dėl saugumo ir saugos, nes į juos gali taikytis organizuoti nusikaltėliai, pavyzdžiui, skambinti į namus, užkabinėti gatvėse, įsilaužti, vagiliauti ar kitaip apgaudinėti ir nusikalsti.

Kad vyresnio amžiaus žmonės galėtų kuo plačiau naudotis savo teisėmis, būti savarankiški ir dalyvauti visuomenės gyvenime, politikos formuotojai turi atsižvelgti į tokias pažeidžiamumo aplinkybes ir prireikus visais lygmenimis priimti tam skirtus sprendimus.

[22] Šaltinis – Eurostato internetinė lentelė ilc_peps05.

[23] Siekdama apsaugoti neįgaliųjų teises ir orumą, ES yra įsipareigojusi laikytis Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos.

[24] COM(2020) 696 *final*, 2020 11 13.

4.3. Adekvačios, teisingos ir tvarios pensijų sistemos

Uždavinys išlaikyti adekvačias, teisingas ir tvarias **pensijas senėjančioje visuomenėje** ir būtinybė, kad žmonės kauptų papildomas santaupas, buvo dažnai pabrėžiamas, ypač Tarybos ir Komisijos bendrai skelbtose pensijų adekvatumo ataskaitose[25]. Tačiau, jei nebus imtasi tolesnių reformų, tikėtina, kad, norint užtikrinti viešųjų finansų tvarumą, augant pensininkų ir mąžtant darbingo amžiaus žmonių skaičiui, turės didėti įmokų procentinis dydis ir mažėti pajamų pakeitimo pensijomis norma. Dėl tokių pokyčių gali padvigubėti našta jaunesnėms kartoms, todėl gali kilti klausimų dėl kartų tarpusavio teisingumo.

Vienas iš svarbiausių atsakymų į tai – profesinio gyvenimo ilginimas. Naujausia Eurostato gyventojų skaičiaus prognozė rodo, kad, darbingą amžių pratęsus iki 70 metų, ES senėjimo indeksas[26] 2040 m. išliks toks pat kaip 2020 m. Tačiau tarp valstybių narių esama didelių skirtumų, o tai rodo, kad visoje Europoje kyla skirtingų iššūkių. Prognozuojama, kad, norint nuo 2020 m. iki 2040 m. išlaikyti pastovų nacionalinį senėjimo indeksą, Malta, Vengrija ir Švedija turėtų prailginti darbingą amžių tik iki 68 metų, o Lietuva ir Liuksemburgas – iki 72 metų. Jau 2019 m. senėjimo indeksas smarkiai svyravo: nuo 22 Liuksemburge iki 39 Italijoje ir 38 Suomijoje[27].

Pensijų sistemos galėtų padėti ilginti profesinį gyvenimą, tuo tikslu koreguojant pensinį amžių arba karjeros reikalavimus, kaupimo normas ar išmokas, kad jie atspindėtų ilgesnę tikėtiną gyvenimo trukmę. Užtikrinti pensijų sistemų adekvatumą ir tvarumą gali padėti **ankstyvo išėjimo į pensiją** ribojimas objektyviai pagrįstais atvejais, visuotinės teisės dirbti sulaukus pensinio amžiaus įvedimas ir lanksčios pensijų sistemos.

Vykdant pensijų sistemų modernizavimo reformas reikia atidžiai apsvarstyti pensijų sistemas grindžiančius **perskirstymo ir teisingumo principus**. Tarp veiksnių, į kuriuos būtų galima atsižvelgti, yra didėjanti demografinė našta ateities kartoms, sąžiningas elgesys su darbuotojais, kurie anksti įžengė į darbo rinką, perskirstymo skirtingų pajamų grupėms pajėgumas, dėl šeimos padarytų karjeros pertraukų apsauga ir laipsniškas lengvatinių pensijų sistemų panaikinimas.

Tiems, kurie ateityje nepajėgs dirbti ilgiau, turėtų būti prieinamos orų gyvenimo lygį senatvėje užtikrinančios pensijos. Tai būtų galima pasiekti tokiomis priemonėmis kaip pensijų kreditai, minimalios pensijos, gyvenamąja vieta pagrįstos pensijos ir socialinė parama, skirta vyresnio amžiaus žmonėms arba prieinama ir jiems.

Užtikrinus, kad pensijų sistemos apimtų įvairių rūšių ekonominę veiklą, pavyzdžiui, **suteikiant galimybę į jas įsitraukti** kitų tipų darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims, būtų lengviau išsaugoti jų adekvatumą bei įmokų bazę ir sumažinti nelygybę darbo rinkoje. Kadangi ekonomikos ir darbo pasaulio permainos galėtų turėti įtakos įmokų

[25] Kas trejus metus Taryba ir Komisija kartu skelbia ataskaitą dėl senėjimo ir Pensijų adekvatumo ataskaitą (naujausios bus paskelbtos 2021 m.).

[26] Čia naudojamas senėjimo indeksas reiškia 65 metų ir vyresnių asmenų skaičiaus ir 20–64 m. amžiaus asmenų skaičiaus santykį. Vertė rodo, kiek jų tenka šimtui darbingo amžiaus (15–64 m.) asmenų.

[27] Šaltinis – Eurostato internetinė lentelė proj_19np ir Komisijos Regioninės ir miestų politikos generalinio direktorato skaičiavimai. Daugiau informacijos galima rasti čia.

bazei, valstybėms narėms gali tekti persvarstyti būdus, kaip gauti išteklių savo socialinės apsaugos sistemoms.

Piliečiai turi būti informuojami apie jų sukauptų teisių į pensiją būklę. Valstybines pensijų sistemas papildančios kokybiškos, saugios ir ekonomiškai efektyvios **papildomos pensijos**, įskaitant visos Europos asmeninės pensijos produktą (PEPP)[28], gali padėti sutaupyti lėšų papildomai pensijai. Įgyvendinant politiką, kuri palengvintų ir skatintų dalyvavimą papildomose pensijų sistemose, reikėtų atsižvelgti į jų fiskalinius kaštus ir paskirstymo poveikį ir užtikrinti pusiausvyrą, kad jos, pirma, plačiai aprėptų, būtų įtraukios ir saugotų nuo rinkos kintamumo poveikio, o antra, būtų ekonomiškai efektyvios.

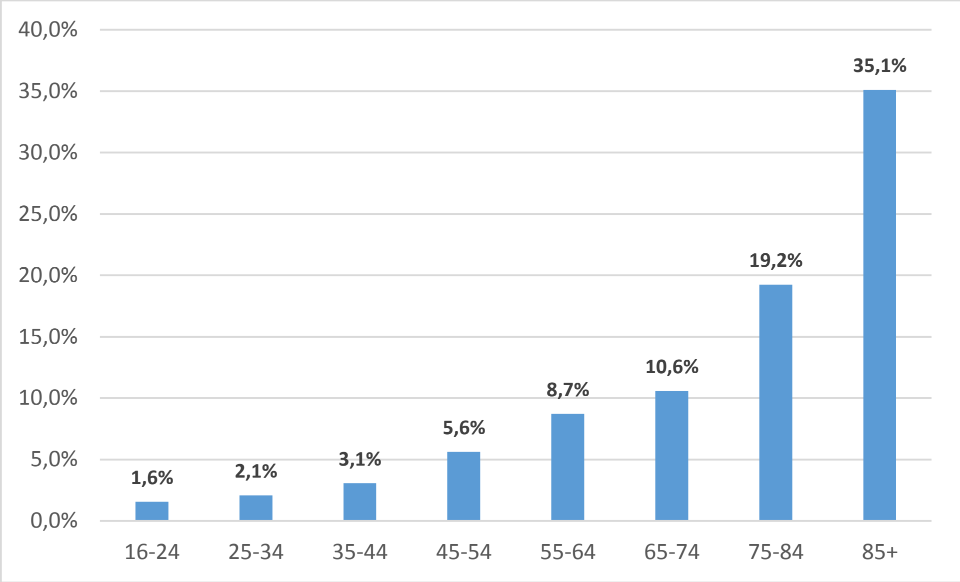
6. *Kaip būtų galima geriau remti vyresnio amžiaus žmonių savanorišką veiklą ir kartų tarpusavio mokymąsi, be kita ko, tarpvalstybiniu mastu, siekiant skatinti dalijimąsi žiniomis ir pilietinį aktyvumą? Kuo galėtų būti naudinga skaitmeninė platforma ar kitos ES lygmens iniciatyvos ir kam jos turėtų būti skirtos? Kaip vyresnio amžiaus žmonių labui ir kartu su jais vykdoma savanoriška jaunimo veikla galėtų būti integruota į skirtingoms kartoms bendras iniciatyvas?*
7. *Kokias paslaugas ir aplinką reikėtų sukurti ar pagerinti, kad būtų užtikrintas vyresnio amžiaus žmonių savarankiškumas, nepriklausomumas ir teisės ir kad jiems būtų sudarytos sąlygos dalyvauti visuomenės gyvenime?*
8. *Kaip ES galėtų padėti pažeidžiamiems vyresnio amžiaus asmenims, kurie patys nepajėgia apsaugoti savo finansinių ir asmeninių interesų, ypač tarpvalstybiniais atvejais?*
9. *Kaip ES galėtų remti valstybių narių pastangas užtikrinti didesnį socialinės apsaugos sistemų teisingumą skirtingų kartų, lyčių, amžių ir pajamų grupių atžvilgiu, padėdama išsaugoti jų finansinį patikimumą?*
10. *Kaip sumažinti skurdo riziką senatvėje ir kaip spręsti šią problemą?*
11. *Kaip galėtume užtikrinti adekvačias pensijas asmenims (paprastai moterims), kurie ilgą profesinio gyvenimo tarpsnį dirbo nemokamai (dažniausiai – prižiūrėjo kitus)?*
12. *Koks galėtų būti papildomų pensijų vaidmuo užtikrinant pensinių pajamų adekvatumą? Kaip pasiekti, kad jos būtų prieinamos visoje ES, ir ką šiuo tikslu gali padaryti ES?*

5. Patenkinti augančius senėjančios visuomenės poreikius

Nors tikėtina sveiko gyvenimo trukmė ilgėja, senstant didėja tikimybė susirgti ar tapti neįgaliu. Palaipsniui daugelis vyresnio amžiaus žmonių tampa trapūs ir priklausomi nuo **ilgalaikės priežiūros**.

[28] PEPP yra savanoriška asmeninės pensijos sistema, kurią numatyta sukurti 2022 m.: vartotojams bus pasiūlytas naujas taupyti pensijai padėsiantis visos Europos produktas. Plg. 2019 m. birželio 20 d. Tarybos reglamentą (ES) 2019/1238.

1 diagrama. ES priklausomumo rodiklių[29] didėjimas su amžiumi 2015–2019 m.

Šaltinis – Komisijos Ekonomikos ir finansų reikalų generalinio direktorato apskaičiavimai, atlikti remiantis Eurostato internetine duomenų lentele hlth_silc_06.

Šias problemas sušvelninti arba atitolinti gali padėti sveikatingumo skatinimas ir ligų prevencija, t. y. sveika gyvensena ir darbuotojų sveikata bei sauga, ir aktyvus socialinis gyvenimas. Pagalbinės politikos priemonės, tokios kaip miestų atnaujinimas, kaimo vietovių atgaivinimas ir pastatų bei transporto pasiekiamumo gerinimas, gali gyvenimą padaryti patogesnį, ypač riboto judumo asmenims.

Nors tokia politika gali padėti sušvelninti bendrą iššūkį, senėjimas ir ilgaamžiškumas neišvengiamai struktūriškai didins bendrą sveikatos ir ilgalaikės priežiūros paslaugų paklausą[30]. Tai dar labiau justi kai kuriuose atokiuose ir kaimo regionuose, kuriuose paprastai trūksta kokybiškų socialinių paslaugų.

Rengdamosi su senėjimu susijusiems poreikiams, visuomenės turi svarstyti ne tik ekonominius aspektus ir kokybiškų paslaugų prieinamumą. Turime kalbėtis apie tai, kaip kartos gyvena kartu. Vienas iš susirūpinimą keliančių klausimų – didėjanti tiek jaunesnių, tiek vyresnio amžiaus žmonių **vienišumo ir socialinės izoliacijos** rizika, kurią daugelis patiria, ypač COVID-19 pandemijos metu. Nors ji mažiau pastebima, tačiau daro realų poveikį mūsų ekonomikos, socialinėms ir sveikatos priežiūros sistemoms ir nusipelno politikos formuotojų dėmesio.

5.1. Tenkinti senėjančios visuomenės sveikatos ir ilgalaikės priežiūros poreikius

Dėl demografinių pokyčių padaugės vyresnio amžiaus pacientų, sergančių lėtinėmis, dažnai keliomis ligomis. Beveik pusė 65 metų ar vyresnių asmenų laikomi turinčiais negalią arba

[29] Pastaba. Priklausomumo rodikliai apskaičiuojami kaip subjektyviai vertinamų ilgalaikių didelių įprastinės veiklos apribojimų, atsiradusių per metus dėl sveikatos problemos, penkerių metų vidurkis.

[30] Deklaracijos dėl Europos socialinių teisių ramsčio 16 ir 18 punktuose nustatyta teisė „laiku gauti įperkamas ir kokybiškas prevencinės ir gydomosios medicinos paslaugas“ ir teisė į „kokybiškas ilgalaikės priežiūros paslaugas, visų pirma į namuose teikiamas priežiūros paslaugas ir bendruomenines paslaugas“.

ilgam apribotą galimybę vykdyti veiklą. Be to, grėsmę vyresnio amžiaus žmonių sveikatai neproporcingai didina klimato kaitos, stichinių nelaimių, aplinkos būklės blogėjimo ir taršos padariniai. Dėl to padidės **sveikatos priežiūros** ir kitokios priežiūros ar paramos paslaugų poreikis.

Nors ir sveikatos, ir ilgalaikės priežiūros sistemas reikės pertvarkyti pagal padidėjusią paklausą, joms kylantys iššūkiai nevienodi, pavyzdžiui, tie, kurie susiję su jų darbuotojais, socialinės apsaugos aprėptimi ar kokybės standartais.

Tarp visapusiškos politikos priemonių gali būti didesnės investicijos į kokybiškas paslaugas ir infrastruktūrą, taip pat į sveikatos srities mokslinius tyrimus ir inovacijas, galimybių naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis užtikrinimas, patrauklių darbo sąlygų sudarymas sprendžiant darbuotojų trūkumo problemą ir naujoviškų technologijų naudojimas siekiant didinti veiksmingumą. Technologinė pažanga leidžia tam tikras paslaugas ir gydymą teikti naujoviškai, ne ligoninėse. Išplėtus ambulatorinės ir nestacionariosios sveikatos priežiūros **infrastruktūrą** vyresnio amžiaus žmonės ne tik gautų geresnes sveikatos priežiūros ir socialines paslaugas, bet ir galėtų dalyvauti socialinėje ir savijautą gerinančioje veikloje.

Per ateinančius 10 metų sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų sektoriuje gali būti sukurta 8 mln. darbo vietų. Tam reikės išugdyti daugiau specialistų, kelti darbuotojų kvalifikaciją ir juos perkvalifikuoti. To siekiama įgyvendinant 2020 m. lapkričio mėn. paskelbtą Įgūdžių paktą. Be to, siekiant spręsti sveikatos priežiūros darbuotojų trūkumo problemą, svarbų vaidmenį galėtų atlikti **tarpvalstybinis** darbuotojų **judumas**. 2018 m. beveik 5 proc. sveikatos priežiūros ir ilgalaikės priežiūros darbuotojų buvo ne savo valstybėje narėje dirbantys ES piliečiai, o 9,1 proc. – imigrantai iš ES nepriklausančių šalių[31]. Geriau panaudoti migrantų įgūdžius ES gali padėti ir sveikatos bei ilgalaikės priežiūros aspektų integravimas į esamus teisėtos migracijos kanalus.

Numatoma, kad asmenų, kuriems gali reikėti **ilgalaikės priežiūros**, skaičius ES 27 padidės nuo 19,5 mln. 2016 m. iki 23,6 mln. 2030 m. ir 30,5 mln. 2050 m.[32]. Kliautis neformaliaisiais slaugytojais nebeįmanoma, nes sulaukti šeimos narių pagalbos vis sunkiau: šeimos susilaukia mažiau vaikų, šie apsigyvena vis toliau, o moterys aktyviau įsitraukia į darbo rinką.

Valstybės narės ilgalaikės priežiūros srityje susiduria su bendromis problemomis, pvz., kaip užtikrinti **prieinamą**, **įperkamą** ir **kokybišką** ilgalaikę priežiūrą ir pakankamai **darbuotojų**. Daugelis asmenų, kuriems reikalinga priežiūra, negali jos gauti dėl pasiūlos trūkumo, brangumo ir nepakankamai įperkamumą užtikrinančios socialinės apsaugos ar draudimo. Kai socialinė apsauga nepakankama, žmonės, kuriems reikia ilgalaikės priežiūros, gali atsidurti skurde. Šią riziką reikia šalinti kartu išsaugant sistemų fiskalinį tvarumą senėjančioje visuomenėje.

Kokybiška ilgalaikė priežiūra yra svarbus veiksnys užtikrinant asmens orumą, galimybę rinktis, geresnę savijautą, be to, ji padeda išvengti nebūtino hospitalizavimo. Šiuo metu kokybės standartai ir interpretacija ES skiriasi, ir valstybės narės yra pasiekusios skirtingus kokybės užtikrinimo etapus. Svarbu pažymėti, kad teikti kokybišką ilgalaikę priežiūrą galima

[31] JRC, *Health care and long-term care workforce: Demographic challenges and potential contribution of migration and digital technology,* https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC121698.

[32] 2018 m. ataskaitos dėl senėjimo prognozės.

įvairiopai. Vyresnio amžiaus žmonėms, kuriems reikalinga ilgalaikė priežiūra, įskaitant neįgaliuosius, teikiant bendruomeninės globos paslaugas, jiems būtų lengviau pasinaudoti teise savarankiškai gyventi bendruomenėje, jei tai įmanoma. Kita vertus, globos namų ar kitos paslaugos gali užtikrinti didesnę priežiūrą, nei tą, kurią pajėgi suteikti bendruomeninė globa.

Dėl mažo darbo užmokesčio ir sudėtingų darbo sąlygų sunku rasti kvalifikuotų ilgalaikės priežiūros **darbuotojų** ir juos išlaikyti. Dėl to didėja spaudimas neformaliesiems slaugytojams (paprastai moterims), kuriems sunku suderinti priežiūrą ir apmokamą darbą. Tai dažnai kainuoja ir visuomenei, nes, pvz., nukenčia sveikata ir savijauta, mažėja darbo rinkos dalyvių skaičius ir pajamos.

Kaip pabrėžta komunikate „Tvirta socialinė Europa teisingai pertvarkai užtikrinti“[33], kuriant **stiprias ilgalaikės priežiūros sistemas** pagerės galimybės gauti įperkamą ir kokybišką ilgalaikę priežiūrą, o tai užtikrins orų gyvenimą senatvėje ir atvers galimybę kurti darbo vietas priežiūros sektoriuje. 2021 m. numatoma paskelbti bendrą Europos Komisijos ir Socialinės apsaugos komiteto ataskaitą, kurioje bus informacijos apie ilgalaikės priežiūros sistemų padėtį visoje ES ir COVID-19 pandemijos poveikį.

Iš esmės pagerinti sveikatos ir ilgalaikės priežiūros sistemų veiksmingumą galėtų **socialinių ir technologinių inovacijų**, pavyzdžiui, e. sveikatos, mobiliosios ir nuotolinės sveikatos priežiūros, integruotos priežiūros ar savarankiškos gyvensenos, diegimas plačiu mastu. Lėtinėmis ligomis sergantiems pacientams akivaizdžiai naudingi sveikatos priežiūros vykdant nuotolinį stebėjimą modeliai, ypač tie, kuriuos taikant į priežiūros grupę įtraukiami pacientai ir šeimos nariai[34].

Priežiūros integravimas glaudžiai bendradarbiaujant specialistams, pacientams ir juos prižiūrintiems asmenims (įskaitant neformaliuosius slaugytojus) ir keičiantis informacija gali sumažinti didėjančias sveikatos ir socialinės priežiūros išlaidas ir kartu padėti vyresnio amžiaus žmonėms ilgiau išlikti nepriklausomiems ir gerinti jų savijautą.

Teikiant sveikatos priežiūros ir socialines paslaugas, taip pat ir vyresnio amžiaus žmonėms, vis dažniau pasitelkiamos **socialinės įmonės** ir ne pelno organizacijos (ypač savidraudos draugijos). Jos gali būti veiksmingos, nes yra susijusios su konkrečia vietove, turi apie ją žinių ir išsikelia aiškiai socialinius tikslus.

ES padeda valstybėms narėms tobulinti ilgalaikės priežiūros sistemas ir vykdyti reformas: atlieka analitinį darbą, remia tarpusavio mainus, teikia politikos gaires ir skiria ES finansavimą. Su ilgalaike ir sveikatos priežiūra susiję uždaviniai taip pat aptariami per Europos semestrą. ES palengvina nacionalinių socialinės apsaugos sistemų koordinavimą, gindama Europoje judančių asmenų teises, įskaitant jų teisę gauti ilgalaikės priežiūros išmokas[35]. Kelios iniciatyvos, pavyzdžiui, Direktyva dėl profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros arba pasiūlymas dėl direktyvos dėl deramo minimaliojo darbo užmokesčio[36],

---

[33] COM(2020) 14 *final*, 2020 1 14.

[34] *Transforming the future of ageing*, SAPEA (2019) https://www.sapea.info/wp-content/uploads/tfa-report.pdf.

[35] 2004 m. balandžio 29 d. Reglamentas (EB) Nr. 883/2004.

[36] 2019 m. birželio 20 d. Direktyva (ES) 2019/1158 ir COM(2020) 682 *final*, 2020 10 28.

padės pagerinti neformaliųjų slaugytojų padėtį ir užtikrinti tinkamą darbo užmokestį šiame sektoriuje. COVID-19 pandemijos poveikio ilgalaikei priežiūrai analizėje[37] ir pandemijos valdymo ilgalaikės priežiūros įstaigose gairėse[38] atkreipiamas dėmesys į struktūrinius trūkumus.

5.2. Susisiekimas, junglumas ir prieinamumas

Visuomenės senėjimas Europoje yra demografinė tendencija, kuri gali keisti būsimus **susisiekimo** modelius. Viešojo transporto paslaugų teikėjai turės prisitaikyti prie didėjančio neįgalių ar riboto judumo keleivių skaičiaus ir investuoti į pažangią bekliūtę transporto infrastruktūrą ir bekliūtes transporto priemones. Kalbant apie vyresnio amžiaus žmones, kurių dauguma yra moterys, susisiekimo srityje gali reikėti daugiau dėmesio skirti specifiniams moterų poreikiams, susijusiems su kelionės trukme ir tikslu, maršrutu ir atstumu, taip pat su sauga.

Transporto **automatizavimas ir skaitmeninimas** gali padėti sumažinti avarijų skaičių, keliones ir transporto operacijas padaryti sklandesnes, skatinti naudotis daugiarūšiu transportu, sumažinti energijos suvartojimą ir taršą, optimizuoti išteklių ir infrastruktūros naudojimą. Kita vertus, jie taip pat kelia sunkumų vyresnio amžiaus žmonėms, kurie stokoja pagrindinių skaitmeninių įgūdžių arba turi ribotą prieigą prie interneto. Šios problemos ypač aktualios kaimo vietovėse gyvenantiems vyresnio amžiaus žmonėms.

Organizuojant **miestų infrastruktūrą ir paslaugas** reikėtų atsižvelgti į skirtingus vyresnio amžiaus žmonių poreikius ir gebėjimus. Daugelyje judumo mieste planų jau atsižvelgiama į sveikatos, lyčių lygybės ir kitus aspektus. Didinti socialinę įtrauktį padeda pasiekiamumas. Būsto pritaikymo sprendimai ir išmanieji namai su jutikliais ir automatinėmis elektros prietaisų, apšvietimo ir šildymo sistemomis gali po vieną gyvenančių vyresnio amžiaus žmonių aplinką padaryti saugesnę ir padidinti produktų patvarumą bei galimybę juos naudoti pakartotinai.

5.3. Teritoriniai sveikatos priežiūros ir paslaugų prieinamumo skirtumai

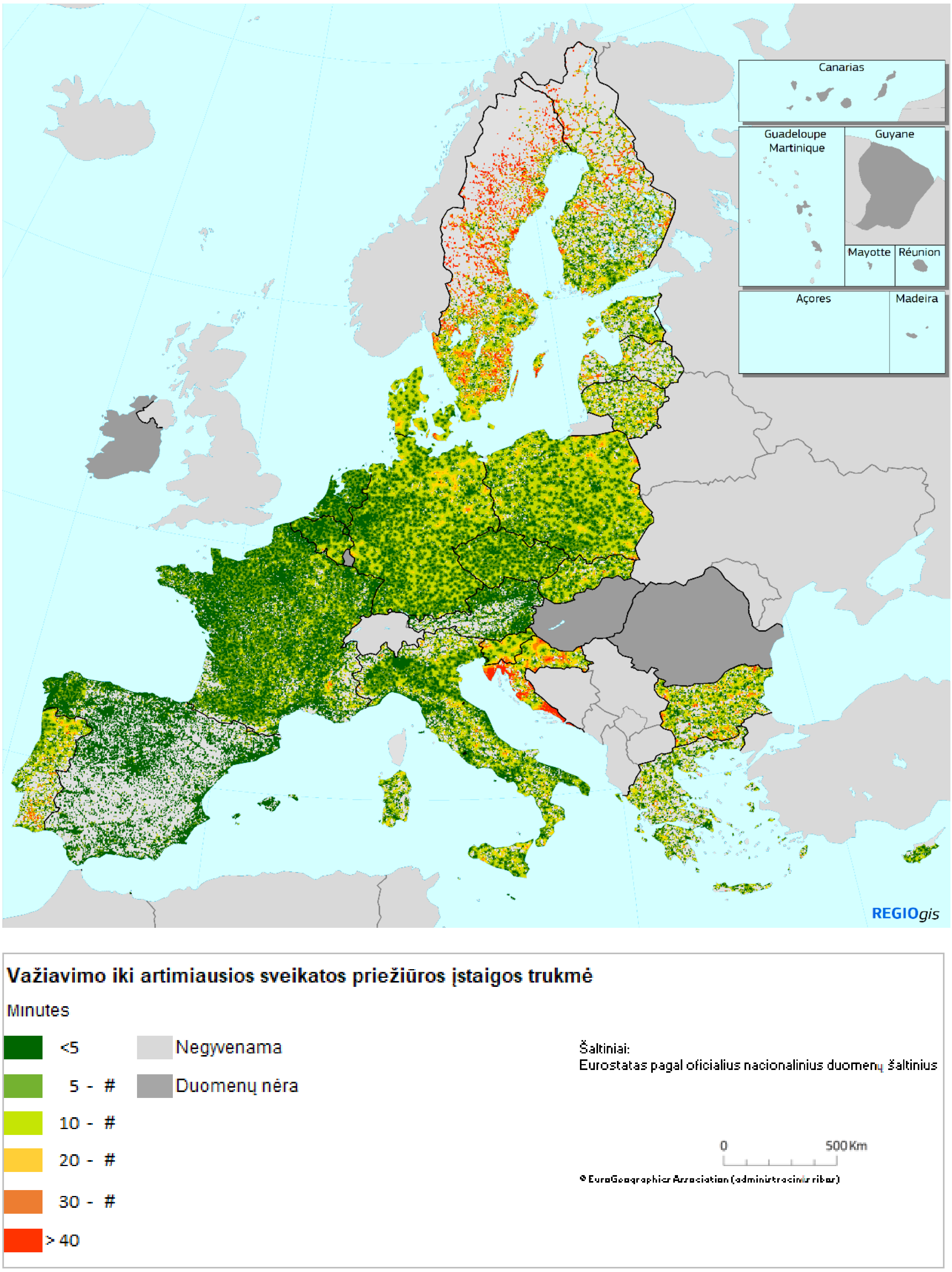
Nors dauguma ES šalių užtikrina, kad pagrindinės sveikatos priežiūros paslaugos būtų teikiamos visiems, paslaugų įvairovė ir išlaidų pasidalijimo mastas įvairiose šalyse labai skiriasi. Realias galimybes gauti priežiūros paslaugas gali apriboti finansinės priežastys, darbuotojų trūkumas, ilgas laukimo laikas ir pernelyg didelis atstumas iki artimiausios sveikatos priežiūros įstaigos. Kai kurios valstybės narės patiria problemų, susijusių su **sveikatos priežiūros prieinamumu** kaimo vietovėse ir periferijoje. Šios teritorijos vadinamos medicinos dykromis (vietomis, kuriose trūksta medicinos darbuotojų)[39]. Sveikatos priežiūros prieinamumo regionuose skirtumai dar labiau išryškėjo per COVID-19 pandemiją. Tą patį galima pasakyti ir apie ilgalaikės priežiūros prieinamumą ir naudojimąsi jos infrastruktūra.

[37] Bendra Europos Komisijos ir Socialinės apsaugos komiteto ataskaita, kuri turi būti paskelbta 2021 m.

[38] https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/surveillance-COVID-19-long-term-care-facilities-EU-EEA

[39] Šaltinis – Eurostato duomenų lentelė internete hlth_silc_21. Taip pat žr. ES sveikatos priežiūros įstaigų žemėlapį.

2 žemėlapis. Važiavimo iki artimiausios sveikatos priežiūros įstaigos trukmė

Vyresnio amžiaus žmonėms gauti sveikatos priežiūros paslaugų gali padėti technologijos, ypač atokiose vietovėse. **Skaitmeniniams sprendimams** tenka svarbus vaidmuo užpildant spragas: jie naudojami vis dažniau, pavyzdžiui, teikiant nuotolines konsultacijas. Reikės tinkamai apmokyti tokių priemonių naudotojus ir padėti jomis naudotis.

Dėl mažo gyventojų tankumo kaimo savivaldybėms sunku siūlyti ekonomiškai efektyvų, reguliarų ir patogų viešąjį **transportą**, kuris taip pat būtų prieinamas ir įperkamas vyresnio amžiaus žmonėms. Uždarius vietos įstaigas, pvz., parduotuves, bankų skyrius, sveikatos priežiūros įstaigas ir kt., žmonės, kuriems reikia jų paslaugų, turi važiuoti toliau. Vyresnio amžiaus kaimo gyventojams tai gali būti gerokai kebliau. Užpildyti spragas ir išsaugoti galimybę gauti paslaugų retai apgyvendintose vietovėse gali padėti novatoriški, bendruomeniniai, kartais judriojo ryšio paslaugų sprendimai.

2 langelis. Visų kartų poreikių tenkinimas

Vienas svarbiausių klausimų diskutuojant, kaip reaguoti į senėjimą, yra kartų tarpusavio teisingumas. Iššūkis – išlaikyti tinkamą socialinės apsaugos lygį neužkraunant pernelyg didelės naštos mažėjančiai darbingo amžiaus gyventojų grupei, kurių įmokos yra didžiausias socialinių sistemų finansavimo šaltinis. Naujų sprendimų gali atsirasti mokesčių naštą perkėlus nuo darbo ant taršos, kaip siūloma Europos žaliojo kurso dokumente. Nesiimant tolesnių reformų, dėl didėjančios įvairovės darbo rinkoje naudotis socialinės apsaugos sistemomis galės ir joms įmokas mokės mažiau žmonių.

Reikia atidžiai stebėti viešųjų finansų tvarumą, ypač šalyse, kuriose didelė valstybės skola. Šiuo metu visos su amžiumi susijusios viešosios išlaidos visoje ES viršija 25 proc. BVP. *2018 m. ataskaitoje dėl senėjimo* prognozuota, kad iki 2070 m. šios išlaidos padidės 1,1 procentinio punkto, o 11 valstybių narių – 3 procentiniais punktais arba daugiau. Padidėjimą daugiausia lems išlaidos ilgalaikei ir sveikatos priežiūrai, susijusios su būtinybe tinkamai tenkinti senėjančios visuomenės poreikius. Be to, naujų iššūkių iškėlė kovos su COVID-19 netiesioginė kaina ir ekonominės judėjimo suvaržymų pasekmės.

Tačiau praktiškai su amžiumi susijusių išlaidų augimas gali būti dar didesnis, pavyzdžiui, jei bus atšauktos ankstesnės pensijų reformos arba priimtos naujos reformos, kurios didintų išlaidas. Sveikatos ir ilgalaikės priežiūros srityje technologijų pažanga galėtų padėti gerinti paslaugų kokybę, tačiau taip pat gali lemti didesnes išlaidas; be to, papildomo viešojo finansavimo gali prireikti norint plėsti galimybę gauti įperkamas ilgalaikės priežiūros paslaugas.

Fiskalinis tvarumas ir adekvatumas yra dvi to paties medalio pusės, nes Europa yra tvirtai įsipareigojusi laikytis aukštų socialinių standartų. Politikos priemonės gali padėti suderinti socialinį ir fiskalinį tvarumą – ilginti profesinį gyvenimą, didinti socialinės apsaugos sistemų aprėptį ir keisti jų principus.

5.4. Gerinti savijautą užtikrinant kartų solidarumą

Augant vyresnio amžiaus žmonių skaičiui gali prireikti politikos priemonių, kuriomis tenkinami socialiniai ir emociniai poreikiai, pavyzdžiui, saugos ir socialinės sąveikos. Socialinę įvairovę riboja tai, kad amžiaus grupių atstovai telkiasi skirtinguose kvartaluose ir regionuose pagal gyvenamosios vietos pasirinkimą, kuris priklauso nuo jų gyvenimo etapo. Jauni studentai mieliau įsikuria arčiau miestų centrų, jaunos šeimos įsikuria priemiesčiuose, o vyresnio amžiaus žmonės persikelia į rečiau gyvenamas vietoves, kurios labiau nutolusios

nuo miesto centrų. Šie su amžiumi susiję kraustymosi polinkiai gali turėti įtakos **kartų sanglaudai**[40].

Apskaičiuota, kad apie 30 mln. suaugusiųjų ES dažnai jaučiasi **vieniši**[41]. Nuo vienišumo kenčia visos amžiaus grupės. Vienišumą didina tokie veiksniai kaip prasta sveikata, nepalankios ekonominės aplinkybės ir gyvenimas po vieną.

COVID-19 krizė aiškiai parodė, kokia apskritai svarbi **psichikos sveikata**. Judėjimo suvaržymai turėjo didelį poveikį labai seniems, trapiems asmenims, kuriems teikiamos stacionariosios globos paslaugos ir kurie dažnai neturi prieigos prie skaitmeninės komunikacijos arba įgūdžių naudotis jos priemonėmis. Investicijos į skaitmeninius įgūdžius, bendruomenės stiprinimas ir kartų sanglauda gali padėti išvengti psichikos sveikatos ir savijautos blogėjimo ir sumažinti nelygybę.

Sveiki vyresnio amžiaus žmonės gali apčiuopiamai prisidėti prie socialinės ir ekonominės vertės kūrimo mūsų visuomenėje. Jų kognityvinių įgūdžių nenaudojimas ne tik kenkia jų psichinei bei fizinei sveikatai ir savijautai, bet ir nuostolingas bendruomenei.

Pastebima nežymi, bet ryškėjanti tendencija įrengti **būstus, kuriuose po vienu stogu gyvena kelios kartos**: kartais jie organizuojami kaip būsto kooperatyvai, kuriuose vyresnio amžiaus gyventojai turi draugiją, perduoda įgūdžius ir žinias jaunesniems gyventojams ir vyksta visiems naudinga socialinė sąveika.

13. *Kaip ES gali remti valstybių narių pastangas suderinti tinkamą bei prieinamą sveikatos ir ilgalaikės priežiūros aprėptį su fiskaliniu bei finansiniu tvarumu?*
14. *Kaip ES galėtų padėti valstybėms narėms spręsti bendrus ilgalaikės priežiūros uždavinius? Kokių tikslų reikėtų siekti ir kokias priemones reikėtų taikyti įgyvendinant ES politiką, kuri skirta tokiems iššūkiams kaip pasiekiamumas, kokybė, įperkamumas ar darbo sąlygos? Kokių sprendimų reikia retai apgyvendintoms vietovėms?*
15. *Kaip susisiekimo ir sveikatos priežiūros paslaugų skaitmeninimas galėtų atnešti naudos vyresnio amžiaus žmonėms? Kaip galimus viešojo transporto sprendimus padaryti pasiekiamus, prieinamus, įperkamus ir saugius vyresnio amžiaus žmonėms, ypač kaimo ir atokiose vietovėse?*
16. *Ar formuodami politiką pakankamai atsižvelgiame į vienišumo priežastis ir poveikį? Kokių veiksmų būtų galima imtis siekiant išvengti vyresnio amžiaus žmonių vienišumo ir socialinės izoliacijos? Kokią paramą gali teikti ES?*
17. *Kaip, planuojant miestus ir kaimus, skirtingų kartų gyvenimas drauge ir bendras būstas gali padėti spręsti visuomenės senėjimo problemas? Kaip geriau išnaudoti tokias sambūvio formas?*

6. Perspektyvos

Senėjimas, jo iššūkiai ir galimybės lydi visą mūsų gyvenimą, tačiau keičiasi mūsų požiūris į ateitį. Šiandien daugeliui jaunuolių sunku įsilieti į darbo rinką, ir padėtį pablogino dabartinė

[40] JRC, *Demographic landscape of EU territories — challenges and opportunities in diversely ageing regions*, https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC123046.
[41] JRC, Policy brief: *Loneliness – an unequally shared burden in Europe*, 2019.

COVID-19 krizė. Priimdami ilgalaikius sprendimus, be kita ko, dėl išsilavinimo, profesinio gyvenimo ir karjeros pertraukų, jauni žmonės atsižvelgia į tai, kad jų tikėtina gyvenimo trukmė veikiausiai bus ilgesnė nei senelių kartos. Tai savo ruožtu daro poveikį jų sveikatai ir vietai ekonomikoje bei visuomenėje. Tuo pačiu metu šiandienos vyresnioji karta atsineša viso savo gyvenimo įnašą, poreikius ir lūkesčius. Jie visi sudaro visuomenę ir ekonomiką, kuri turi užtikrinti visų jos narių gerovę, sėkmę ir gerą savijautą. Todėl atsakomybė už visuomenės senėjimo iššūkius ir galimybes yra individuali ir kolektyvinė.

Kaip aptarta šioje žaliojoje knygoje, esama daug būdų išvengti neigiamų senėjimo padarinių mūsų visuomenei arba juos apriboti. Tarp jų yra sveiko senėjimo ir aktyvumo vyresniame amžiuje skatinimas, mūsų sveikatos ir slaugos sistemų atsparumo didinimas, darbo rinkos rezultatų gerinimas, socialinės apsaugos modernizavimas ir teisėtos migracijos bei integracijos rėmimas. Visa tai priklauso politikos priemonių kompleksui, kuriuo siekiama didesnio našumo ir veiksmingumo visose srityse.

Ryžtingai ir aktyviai įsitraukiant jaunimui ir vyresnio amžiaus žmonėms, ES gali imtis tų problemų – vykdydama sąlygas sudarančią politiką puoselėti kartų solidarumą ir tarpusavio atsakomybę ir kartu rodyti pavyzdį, kaip kurti palankią ir dinamišką visuomenę.

Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemone (pagrindiniu ekonomikai gaivinti skirtu „NextGenerationEU“ įrankiu) siekiama šiuose baruose padėti valstybėms narėms – suteikti joms galimybę bristi iš dabartinės krizės plečiant ekonomikos augimo potencialą, skatinant darbo vietų kūrimą ir stiprinant ekonominį bei socialinį atsparumą. „NextGenerationEU“ drauge yra kartų tarpusavio paramos ir teisingumo priemonė: palengvindama tvarų ekonomikos atsigavimą vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu, ji padės būsimoms kartoms, valstybėms narėms prisidedant plataus užmojo reformomis ir investicijomis.

Tačiau senėjimas aktualus ne tik siekiant ekonomikos augimo ir gerovės valstybės. Jis yra visos mūsų visuomenės būsena ir susijęs su kartų tarpusavio santykiais. Svarstydami, kokiomis politikos priemonėmis reaguoti į visuomenės senėjimo socioekonominį poveikį, turime kalbėti ir apie tai, kaip visiems užtikrinti galimybę dalyvauti savo visuomenės gyvenime. Todėl reikia, kad diskusijoje aktyviai dalyvautų ir jauni, ir seni.

Galiausiai vienas iš neatidėliotinų ir kartu ilgalaikių sprendimų yra diskusijos apie tai, kokiomis politikos priemonėmis reaguoti į senėjimo iššūkius ir galimybes. Tam reikia toliaregiškų svarstymų apie šių demografinių permainų poveikį ir alternatyvas ES viduje, taip pat apie jų įtaką Europos vaidmeniui pasaulyje. Tokie toliaregiški apmąstymai galėtų suteikti argumentų diskusijoms ir padėti pagrįsti ilgalaikius tvarius politikos sprendimus, kurie būtų naudingi visų amžiaus tarpsnių gyventojams.

KAIP DALYVAUTI KONSULTACIJOSE

Šia žaliąja knyga pradedamos 12 savaičių truksiančios viešos konsultacijos. Komisija į visas nuomones atsižvelgs būsimuose darbuose ir pateiks grįžtamąją informaciją apie rezultatus. Kviečiame pateikti savo nuomonę užpildant elektroninę formą. Ją galite rasti šiuo adresu:

https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12722-Green-Paper-on-Ageing.

Jei naudosite elektroninę atsakymo formą, įsigilinti į jūsų nuomonę bus lengviau. Tačiau savo nuomonę taip pat galite siųsti raštu šiuo adresu

Green paper on ageing
SG.E.3
BERL 06/270
European Commission
1049 Brussels
Belgium